the end of birth, spiritual release. जातिक्षयस्यासुलभस्य बोद्धा Bu. Ch. 1. 74. **–गृद्धिः** *f.* to take birth; जातिगृद्धयाभिपन्नाः Mb. 5. 60. 9. **–जानपद** *a.* belonging to the castes and to the country; जातिजानपदान् धर्मान् Ms. 8. 41. **–धर्मः** 1 the duties of a caste. –2 a generic property. **–ध्वंसः** loss of caste or its privileges. **–पत्री** the outer skin of the nutmeg. **–फलम्** (sometimes जातीफलम् also) a nutmeg; जातीफलं मातुलानीमहिफेनं च पत्रकम् Śiva. B. 30. 15. **–ब्राह्मणः** a Brāhmaṇa only by birth, but not by knowledge or religious austerities, an ignorant Brāhmaṇa; (तपः श्रुतं च योनिश्च त्रयं ब्राह्मण्यकारणम् । तपःश्रुताभ्यां यो हीनो जातिब्राह्मण एव सः ॥ —शब्दार्थचिन्तामणि) **–भ्रंशः** loss of caste; Ms. 11. 67. **–भ्रष्ट** *a.* outcaste. **–महः** birth-day festival. **–मात्रम्** 1 'mere birth', position in life obtained by mere birth. –2 caste only (but not the performance of duties pertaining to it); Ms. 8. 20; 12. 114. –3 species, genus. **–लक्षणम्** generic distinction, a characteristic of a class. **–वाचक** *a.* expressing a genus, generic (as a word); गौरश्वः पुरुषो हस्ती. **–वैरम्** instinctive or natural hostility. **–वैरिन्** *m.* a born enemy. **–वैलक्षण्यम्** inconsistency, incompatibility in kind. **–शब्दः** a name conveying the idea of a genus, a generic word, common noun; गौः, अश्वः, पुरुषः, हस्ती &c. **–संकरः** admixture of castes; mixed blood. **–संपन्न** *a.* belonging to a noble family. **–सारम्** nutmeg. **–स्मर** *a.* remembering one's condition in a former life; जातिस्मरो मुनिरस्मि जात्या K. 355. **–स्वभावः** generic character or nature. **–हीन** *a.* of low birth, outcaste; रूपद्रव्यविहीनांश्च जातिहीनांश्च नाक्षिपेत् Ms. 4. 141; 10. 35.

जातिमत् *a.* Nobly born, of high rank.

जाती The jasmine plant (मालती).

जातीय, –क *a.* Belonging to a tribe, race, kind &c. *n.* a collection of utensils of a particular kind; तथा जातीयमादाय राजपुत्राभिषेचनम् Rām. 2. 15. 13.

जात्य *a.* [जातौ भवः यत्] 1 Of the same family, related. –2 Noble, well-born, sprung from a noble family; जात्यस्तेनाभिजातेन शूरः शौर्यवता कुशः R. 17. 4; किं वा जात्याः स्वामिनो हेपयन्ति Śi. 18. 23. –3 Lovely, beautiful, pleasing. –4 Best, excellent. –5 (Math.) Rectangular.

जातु *ind.* A particle meaning :—1 At all, ever, at any time, possibly; नान्तरज्ञाः श्रियो जातु प्रियैरासां न भूयते Ki. 11. 24; किं तेन जातु जातेन मातुर्यौवनहारिणा Pt. 1. 26; न जातु कामः कामानामुपभोगेन शाम्यति Ms. 2. 94; Ku. 5. 55. –2 Perhaps, sometimes; गौरवाद्यदपि जातु मन्त्रिणां दर्शनं... ददौ R. 19. 7. –3 Once, once upon a time, sometime, at some day. –4 Used with the potential mood जातु has the sense of 'not allowing or putting up with'; जातु तत्रभवान् वृषलं याजयेन्नावकल्पयामि (न मर्षयामि) Sk. –5 Used with a present indicative it denotes censure (गर्हा); जातु तत्रभवान् वृषलं याजयति *ibid.*

जातुधानः A demon, imp.

जातुष *a.* (–षी *f.*) [जतुनो विकारः अण्-षुक् च P. IV. 3. 138.] 1 Made of, or covered with, lac; यदाश्रौषं जातुषाद्वेश्मनस्तान् Mb. 1. 1. 153. –2 Sticky, adhesive.

जातूः *m.* A thunderbolt.

जातूकर्णः An epithet of Śiva.

जातूभर्मन् Ved. *a.* Ever-nourishing or protecting; स जातूभर्मा श्रद्दधान ओजः Rv. 1. 103. 3.

जातूष्ठिर Ved. *a.* ever solid, never yielding; जातूष्ठिरस्य प्र वयः सहस्वतः Rv. 2. 13. 11.

जानम् Ved. Birth, production, origin; स्थिरं हि जानमेषां वयो मातुर्निरेतवे Rv. 1. 37. 9.

जानकी [जनकस्यापत्यं स्त्री, अण्] N. of Sītā, wife of Rāma.

जानंतपिः Patronymic of Atyarati; Ait. Br. 8. 23. 9.

जानपदः [जानेन उत्पत्त्या पद्यते पद् अच् ; जनपदे भवः, अण् वा] 1 An inhabitant of the country, a rustic, boor, peasant (opp. पौर); ततः कतिपयाहःसु वृद्धो जानपदो युवा Rām. 7. 73. 2. –2 A country. –3 A tax &c. from peasants. –4 subject. **–दा** A popular expression. **–दी** Profession, business.

जानपदिक *a.* Relating to a country.

जानराज्यम् Sovereignty; इमं देवा असपत्नं...... महते जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय Vāj. 9. 40.

जानश्रुतिः N. of a king; जानश्रुतिर्ह पौत्रायणो बहुदायी, बहुपाक्य आस Ch. Up. 4. 1. 1.

जानान *a.* Knowing, understanding.

जानि A substitute for जाया at the end of Bah. comp. अनन्यजानेः सैवासीद्यस्माज्जाया हिरण्मयी R. 15. 61; हतजानिरराितिभिः सलज्जः Mv. 4. 5.

जानु *n.* [जन्-ञुण्] The knee; जानुभ्यामवनिं गत्वा kneeling (or falling on one's knees) on the ground. **–Comp.** **–दघ्न** *a.* reaching to, as high as the knees, knee-deep. **–प्रकृतिकम्** A variety of wrestling. **–फलकम्, –मण्डलम्** the knee-pan. **–विजानु** *n* a peculiar position in fighting (contracting and extending the knees). **–सन्धिः** the knee-joint.

जापः [जप्-घञ्] 1 Muttering prayers, whispering, murmuring. –2 A muttered prayer.

जापक *a.* 1 Muttering prayers. –2 belonging to the muttering of prayers; अथवा सर्वमेवेह मामकं जापकं फलम् Mb. 12. 199. 50. **–कः** A mutterer of prayers; जापकानां फलावाप्तिं श्रोतुमिच्छामि भारत । किं फलं जपतामुक्तं क्व वा तिष्ठन्ति जापकाः Mb. 12. 196. 3. **–कम्** A kind of fragrant wood.

जाप्य *a.* To be muttered; जजाप परमं जाप्यं प्राग्जन्मनुशिक्षितम् Bhāg. 8. 3. 1. **–प्यम्** A prayer to be muttered in a low voice.

जापनम् 1 Declining, rejection. –2 Dismissing, sending away. –3 Completing, finishing.